

Çocukların Zararlı Alışkanlıklar Kazanmasında Anne –Baba Tutumlarının Etkisi

Anne-babaların çocuklarına karşı göstermiş oldukları tutum ve davranışları çocuklarının zararlı madde kullanmaya başlamalarında veya bu tür madde kullanımından uzak durmalarında büyük etkisi vardır. Yaptığımız araştırma bunu doğrular niteliktedir. Nitekim araştırmamızda zararlı madde kullanan öğrencilerin %49 unun ailesinin otoriter olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde zararlı madde tüketen öğrencilerden %56 sınıfın ailesinden yeterince ilgi göremediği saptanmıştır. Özellikle bu sonuç anne-baba desteğinin yoğunlukla ihtiyaç duyulduğu ergenlik dönemindeki ergenin yeterli ilgi görememesi sonucunda duygusal ve sosyal bir boşluk yaşamasına sebep olmaktadır. Böyle bir durumdaki ergenin bu boşluğu kapatmak amacı ile zararlı maddeye yönelmesi söz konusu olabilmektedir.

Bu nedenle ailelerin, bu tür zararlı madde alışkanlığı kazanmaması için çocuklarına nasıl davranmaları gerektiği konusunda aşağıda belirtmiş olduğumuz hususlara dikkat etmeleri kendileri ve çocukları açısından faydalı olacaktır.

Anne-babalar çocuklarının olumsuz davranışlarına bakıp üzüleceklerine bu olumsuz davranışların hangi sebepten kaynaklandığını belirlemeleri gerekir.

Çocukların (çocukluk, erinlik, ergenlik dönemleri) olumsuz davranışlarının altındaki sebepler bilinirse çocuğa daha kolay yardımcı olunabilecektir. Bu açıdan, çocukların kullandıkları olumsuz davranışlarının sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Dikkat çekme mekanizması: Çocuk ilgi ve hizmet ister.
2. Yetki-Güç: Çocuk otoriter olmak ister.
3. Öç alma: Çocuk diğerlerini kırmak ister.
4. Yetersizlik veya varsayılan yetersizlik: Çocuk yalnız bırakılmak ister.

Olumsuz davranış sergileyen çocuk, genellikle cesareti kırılmış olduğu için, bu davranışları yaparken düş kırıklığını ifade eder. Çocuğun şevkinin kırılması, çocuğun olumsuz davranmasına neden olur. Böylece çocuk, olumsuz davranarak önem kazanacağına inanır.

Çocuk özel ayrıcalıklar elde etmek için ilgi ister, gücünü göstermeye yönelir , öç almaya yönelir veya yetersizlik sergiler.

Dikkat Çekme Mekanizması:

Çocuk grubun bir parçası olamayacağına inandığı zaman önce toplumsal açıdan kabul edilen yollarla ilgi çekmeye çabalar; eğer bu etkisiz olursa, dikkati çekebilen her şeyi dener.

Çocuk görmezlikten gelinmek yerine cezalandırılmayı tercih eder. Bu mekanizmayı daha çok öğrenme güçlüğü olan çocuklar kullanır.

Bazen ilgi çekmek amacı ile çocuklar olumsuz davranmak yerine, ana-baba ya da yetişkinlerle işbirliği yoluna gidip kendilerinden istenildiği gibi davranma yolunu seçerler.

Burada büyüğe düşen görev çocuğun bu işbirliğini pekiştirmektir. Aksi takdirde çocuk dikkat çekmek için zararlı maddeye başlar ve bu alışkanlık haline gelebilir.

Yetki:

Çocuk yetişkinin gözünde değerinin olmasını, yetişkini manuple (yönlendirme) etme, denetleme ve ona egemen olma yeteneğine dayandığına inanır. Çocuk emredilmeyi red eder ne isterse yapar, böylece kontrol ve yetkisinin olduğunu sergiler.

Eğer, yetişkin yetki mücadelesine tepki verir ve uysallığı pekiştirmek amacı ile daha fazla yetki gösterisinde başarılı olursa, çocuk, yetkinin değerine daha fazla inanır. Burada amaç, yetişkini devreye sokmaktır. Eğer yetişkin devreye girerse çocuk belirgin bir zafer kazanır. Yetkisini gösteremez ise bile çocuk her karşı gelmesinde doyum elde eder ve bu davranışı ileride sergileme yoluna gider.

Öğrenme güçlüğü olan çocuklar yetkiyi kendi değerlilik duygularını ortaya koymak için kullanırlar. Eğer birey öğrenmede güçlük çekerse, başkaları üzerinde yetkisi olduğunu kendine ve dünyaya sergilemeye yönelir.

Okuldan gelişte ekmek getirmesi istenen çocuğun unutmamasının bellek problemi mi yetki gösterisi mi olduğu anlaşılmalıdır.

Ayrıca otoriter veya patron olma duygusu gelişen bir gençte olumsuz davranışlar gelişebilir. Bu olumsuz davranışların içinde madde kullanımı da olabilir.

Öç Alma:

Amacı öc alma olan çocuğun, artık ilgi ya da yetki mücadelesi ile durumunu koruyamadığı algılanır. Çocuk başkalarını inceleyerek önem kazanma yeteneğine sahiptir. "Sevilemiyorum, gücüm yok. Fakat benden nefret edebilirler."

Sadece ait olma eksikliğinden dolayı, çocuğun cesaretinin kırılmasından sonra, çocuk tarafından bu hedef aranmıştır. Çocuk, herkesin kendisine karşı olduğuna ve önemsenmediğine karşı tepkinin tek yolu, ona davranıldığı gibi misillemede bulunmaktır.

Öc alma duygusuna sahip olan bir gencin anti-sosyal davranışlar göstermesi dolayısı ile zararlı maddeleri kullanma ihtimali yüksektir

Varsayılan Yetersizlik:

Bu hedefe sahip olan çocuk, yetersizliği ile kendini anlatır, beklentisi başarısızlıktır ve katılımdan kaçmak için yetersizliğini kullanır. Yetersizliğine kendini inandırmış çocuk, bir daha çaba göstermez.

Yalnız bırakılmak ister, grubun içerisinde hiçbir şey istenmedikçe grubun üyesi olarak görülür.

Gerçek ya da hayal edilen aşağılık duygusunun arkasına saklanarak çocuk, daha utandırıcı yaşantıları önleyeceğine inanır.

İlişkiyi sürdürmek için en etkili yolun yetersizlik olduğunu kabul eder, inanır. Artık var olmadığı halde çocuk yetersizlikler ortaya koyar.

Yetersizlik duygusuna sahip gençler başkalarının özellikle arkadaş grubunun etkisinde kalır, onların her dediğini yaparlar. Eğer arkadaş grubu herhangi bir zararlı madde kullanıyorsa bunlar da o maddeye hemen başlayabilirler.

Özellikle anne-babaların çocuklarına karşı yanlış tutum ve davranışları çocukların ve gençlerin kişiliklerini olumsuz şekilde etkilemektedir. Anne-babalar çocuk yetiştirirken farkında olmadan hatalar yapmaktadırlar. Yapılan bu hatalar çocukların bütün hayatını olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Araştırma sonuçlarına bakılınca; öğrencilerin zararlı madde kullanmaya başlamasının 11-14 yaşları arasında yoğunlaştığı görülmektedir.

Zararlı madde kullanan öğrencilerin ailelerinin davranışlarına bakıldığında;

1. Çocukların bakış açısına göre "ana-babalarının otoriter" oldukları,
2. Çocukların bakış açısına göre ailelerin çocukları ile ilgilenmedikleri,
3. Ana-babaların çocuklarından "aşırı beklenti içinde olmaları" ile "hiç beklenti içinde olmamalarının" etkili olduğu,
4. Çocukların zararlı madde kullanmalarına ana-babaların etkisinin aynı olduğu ancak kardeşlerin (%35) daha fazla etkili olduğu,
5. Ailelerin ekonomik durumunun "çok kötü" olarak algılandığı,
6. Ana-baba ile çocukların arasındaki ilişkinin (%60) bozuk olarak algılandığı, görülmüştür.

KAYNAKLAR

"Üstün Başarı" Dr. Acar BALTAŞ, "Etkin Öğrenme yöntemleri" Doç Dr. Nursel TELMAN, "Okulda Başarı" Fevzi ULUĞ, "Etkin Öğretmenlik Eğitimi" Dr. Thomas GORDON (çeviri Emel AKSOY, Birsen ÖZKAN), "Ana Baba ve Çocuk" Prof. Dr. Haluk YAVUZER, "İyi Düşün Doğru Karar Ver" ve "İnsan insana" Prof. Dr. Doğan CÜCELOĞLU, "Çocuk Eğitimi El Kitabı" Prof. Dr. Haluk YAVUZER, "Okulda Ruh sağlığı" Yedigâr KILIÇÇI, "Çocukla İletişim" Prof. Dr. N. Voltan ACAR, "Her Yönüyle Öğretmen Olabilme" Halil İbrahim YALIN, Servet ÖZDEMİR gibi kaynaklardan yararlanılmıştır.